

Sociální zabezpečení

8. Sociální pojištění – hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání

FSS MU – Katedra sociální politiky a sociální práce

Nezaměstnanost jako sociální událost

➤ nezaměstnanost

❖ je složitým jevem, k jehož řešení je třeba celá řada informací a dat typu koho se nezaměstnanost týká, kde a v jaké míře se vyskytuje, jak dlouho trvá, jaké jsou předpoklady pro její řešení apod.

❖ je charakteristická podmínkami podle definice Mezinárodního úřadu práce (ILO):

- **podmínka nedobrovolného charakteru** ► nezaměstnaní nepřestávají vykonávat pracovní aktivity z vlastní vůle (eliminuje ty, kteří dobrovolně nevykonávají žádnou pracovní aktivitu za mzdu, nechtějí pracovat; jsou zčásti zabezpečeni dávkami sociálního státu)
- **podmínka pracovní schopnosti** ► způsobilost být zaměstnán ve vztahu k věku, zdravotnímu stavu a osobní situaci (eliminuje ty, kteří nejsou schopni o zaměstnání soutěžit, jsou zabezpečeni dávkami sociálního státu)
- **podmínka připravenosti** ► disponibilitou pro výkon zaměstnání, usilují o práci a pracovat chtějí (eliminuje ty, kteří volí alternativní životní strategii; častou jsou zabezpečeni jinými zdroji příjmů – zisk, renta, stipendia, nájemné od podnájemníků)
- **podmínka aktivního hledání zaměstnání** ► přes schopnost, připravenost a aktivní hledání nenalézají přiměřené zaměstnání

➤ nezaměstnaný

❖ nezaměstnaný dle definice ILO:

- bez placeného zaměstnání (případně pracující malý rozsah pracovních hodin)

- s motivací pracovat
- se schopností pracovat

❖**nezaměstnaný dle definice Eurostatu:**

- bez placeného zaměstnání
- registrovaný na úřadu práce
- hledající práci
- schopnost a ochota ihned nastoupit do zaměstnání (do 14 dnů)

❖podmínkou pro udržení statusu nezaměstnaného je pravidelné navštěvování úřadu práce

➤**rizikové skupiny nezaměstnaných podle § 33 zákona o zaměstnanosti**

❖při zprostředkování zaměstnání se věnuje **zvýšená péče** uchazečům o zaměstnání, kteří ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují

- .občané se zdravotním postižením
- .absolventi škol a mladiství uchazeči o zaměstnání do 25 let věku (v případě VŠ do 30 let)
- .osoby společensky nepřizpůsobivé, často měnící zaměstnání, se špatnou morálkou
- .fyzické osoby, které jsou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 6 měsíců
- .nekvalifikované osoby
- .osoby pečující o děti ve věku do 15 let; těhotné ženy, kojící ženy do devátého měsíce po porodu
- .vyšší věkové kategorie nad 50 let věku
- .osoby bydlící v okrajových částech okresu s omezenou dopravní obslužností/regionální oblasti
- .fyzické osoby, které potřebují zvláštní pomoc = fyzické osoby, které se přechodně ocitly v mimořádně obtížných poměrech nebo které v nich žijí, fyzické osoby po ukončení výkonu trestu odnětí svobody a fyzické osoby ze sociokulturně znevýhodněného prostředí

▪Vývoj nezaměstnanosti prošel několika etapami

- 1. 1990-1992 je typické spíše opuštění pracovních pozic pracovníky, kteří buď odchází do nových atraktivnějších míst, zejména v sektoru služeb a za samostatným podnikáním, nebo trh práce definitivně opouští (odchod do důchodu). Celková míra nezaměstnanosti i míra dlouhodobě nezaměstnaných je nízká. Se změnou zaměstnanosti podle sektorů se mění i vnitřní struktura podniků. Zatímco před rokem 1989 převažovaly velké podniky (často s několika tisíci zaměstnanci), v transformačním období začíná vznikat nový segment drobných firem a samostatných živnostníků. Do ČR začínají přicházet pracovníci ze zahraničí.
- 2. 1993-1997 míra nezaměstnanosti narůstá, spolu s rostoucími nároky na pracovní výkon a flexibilitu pracovníků. Současně v této době jsou firmy bohatě úvěrovány, je tolerována jejich zadluženost i nekázeň vůči státu
- 3. od 1998 postupně sílí tržní tlaky, rizika nezaměstnanosti se zvyšují a také diferencují a roste jak celková, tak dlouhodobá míra nezaměstnanosti (vrchol zima 2014).
- nárůst nezaměstnanosti probíhal velmi dynamicky ► pro vývoj hospodářství ČR v roce 1998 byl charakteristický pokles hospodářského růstu spojený s nebývalým růstem nezaměstnanosti a pokračujícím poklesem zaměstnanosti, který započal v roce předchozím. V těchto letech se naplno projevily důsledky transformace ekonomiky a míra nezaměstnanosti narostla za dva roky o 4,8 % a rostla dále (kromě mírného poklesu v roce 2001) až do roku 2004, kdy v ČR dosáhla hodnoty 10,2 %. Typické je růst nezaměstnanosti prakticky ve všech regionech ČR a přetrvávání jejích problémů především v regionech hospodářsky "slabých" a strukturálně postižených, mírné rozšíření nabídky pracovních sil v důsledku předchozího demografického vývoje prodlužování věkové hranice pro odchod do starobního důchodu

- **4. od 2008** se začaly na trhu projevovat důsledky finanční a ekonomické krize ► snížená poptávka po zboží, propouštění cizinců, zaměstnanců v předdůchodovém věku, zaměstnanců na dobu určitou, zkracování pracovní doby až hromadné propouštění a růst nezaměstnanosti
 - velkým problémem se stává nezaměstnanost mladých lidí (40 % všech evidovaných jsou lidé mladší 34 let)
 - nepříznivým trendem je i vysoká míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v evidenci úřadu práce déle než jeden rok bylo v polovině roku 2009 registrováno 22 % uchazečů o zaměstnání)
- **5. rok 2010** míra nezaměstnanosti dosahuje téměř 8 % ► firmy jsou ovlivňovány finanční nejistotou a tudíž zdrženlivé k tvorbě nových pracovních míst – zaměstnávají pouze kmenové pracovníky ► růst nezaměstnanosti absolventů
- Česká politika zaměstnanosti je v současnosti součástí koordinovaných evropských procesů ► nejvýznamnější evropskou strategií na podporu růstu pracovních míst a jejich kvality je Lisabonské strategie přijatá Evropskou radou v roce 2000, která byla přehodnocována a v roce 2005 vznikla nová Strategie pro růst a pracovní místa (základem této strategie jsou Národní programy reform – cíle, opatření a priority v oblasti politiky zaměstnanosti)
 - Cíle národních programů reform:
 - plná zaměstnanost
 - zlepšení kvality pracovních míst a produktivity práce
 - posilování sociální a územní soudržnosti ► opatření předcházející vylučování z trhu práce a opatření potírající regionální nerovnosti v zaměstnanosti
 - posilování adaptability pracovních sil, podniků a firem

Příčiny nezaměstnanosti

- trh práce vykazuje určitá specifika ► práce je funkcí pracovní síly, je předmětem směny na trhu práce; bezprostředně svázaná s osobností člověka (ocenění lidského kapitálu, který je různý u různých jedinců ► preference zaměstnavatelů)
- přizpůsobování nabídky práce a poptávky po ní podle ceny je do určité míry deformováno (investice do stálé kvalifikované pracovní síly rostou, zvyšuje se jejich cena) a i zaměstnanci se snaží udržet si dobrou práci ► bariéra pro vstup na TP pro další pracovníky ► citlivost mezd na změny v nabídce a poptávce po práci je nižší
- trh práce je do značné míry segmentován (existuje množství trhů práce) ► existence rozdílností mezi lidmi (dispozice a předpoklady) a pracovními místy (kvalifikační náročnost); také územní alokace trhů práce (rozdílnost struktury a charakteristik trhů práce v různých regionech)
- vliv kolektivního vyjednávání na mzdy ► odbory usilují o vyšší mzdy, zvýšení ceny práce ► v procesu kolektivního vyjednávání jsou dohodnuty určité parametry mzdového vývoje ► zvýšení mzdy na základě rozhodnutí odborů vyvolává pokles efektivity pro zaměstnavatele
- trh práce je také výrazně ovlivňován ze strany státu a to zejména prostřednictvím pracovního zákonodárství ► úprava pracovní doby, podmínky odchodu do důchodu, délka školní docházky, zákon o minimální mzdě (pokud je minimální mzda umístěna nad tržní cenou, vzniká přebytek nabídky nad poptávkou a někteří nezaměstnaní nezískají pracovní místa) ► to vše ovlivňuje stranu nabídky práce, mzdy se stávají nepružnými směrem dolů

Důsledky nezaměstnanosti

➤ ekonomické důsledky

- zaměstnání poskytuje jedinci (rodině) příjem, tzv. ekonomický profit ► od něj se odvozuje celý sociální status; ztráta zaměstnání vede ke snížení životní úrovně a chudobě
- ❖ snížené příjmy nezaměstnaných snižují jejich spotřebu ► významný dopad na ekonomiku v případě masové a dlouhodobé nezaměstnanosti
- ❖ díky nezaměstnanosti se snižují daňové příjmy státu na jedné straně, na druhé rostou výdaje státu spojené se sociálním zabezpečením nezaměstnaných
- ❖ v ekonomice nejsou plně využity ekonomické zdroje a jeden z výrobních faktorů (nezaměstnaný)
- ❖ ekonomika nevyrábí tolik produkce, kolik je schopná vyrábět ► mrhání společenské práce
- ❖ ztrátami jsou v podstatě náklady stagnace ► rozdíl mezi faktickým HDP a potenciálním HDP

➤ sociální důsledky

- ❖ spojeny s dopady nezaměstnanosti na sociální situace, chování a postoje nezaměstnaných, jejich rodin a širší sociální okolí ► zaměstnání je prostředkem společenského vzestupu
- ❖ dopady nezaměstnanosti se projevují v různých oblastech osobního i společenského života
- ❖ nezaměstnanost je různého charakteru a je jedinci i různě pociťována
- ❖ sociální důsledky jsou mezi sebou úzce propojeny

➤ **dopady na změnu životní úrovně**

- snížení reálných příjmů jedince (domácnosti) ► snížení spotřeby
- život na podpoře a sociálních dávkách ► celkové snížení životní úrovně ► značné finanční potíže
- cesta k chudobě, redukci sociálních kontaktů a sociálnímu vyloučení

➤ **dopady na rodinu**

- pokles příjmů
- narušení denních rodinných zvyklostí
- změna pozice a autority nezaměstnaného
- dekompenzace partnerských vztahů
- odkládání sňatků a porodů
- omezení sociálních kontaktů rodiny a omezení výchovné funkce uvnitř rodiny
- snižuje se počet životních zkušeností jako modelů pro další generaci
- izolace a sociální vyloučení rodiny

➤ **dopady na strukturaci času**

- náhlá expanze volného času
- narušení obvyklého denního režimu ► mění se vnímání času, čas přestává být důležitý ► nejvíce nebezpečné zvláště pro mladistvé, kteří časový režim s pracovními návyky ještě neměli možnost zažít

- stírání rozdílu mezi všedním dnem a víkendem
- čas často naplňován nudou, pasivitou, někdy i společensky nežádoucími aktivitami

➤**dopady na fyzické a psychické zdraví**

- vysoce traumatizující pocit ► ztráta společenského statusu, pocit nepotřebnosti, neužitečnosti, neschopnosti, životního selhání
- velmi bolestná je ztráta vlastní ceny v očích okolí ► často až sociální smrt
- ztráta pracovních vztahů ► pracovní prostředí jako zdroj identity člověka ► změny identity
- ztráta sebedůvěry ► stres negativním způsobem ovlivňující zdraví
- Nezaměstnaní mají menší prostor pro přijímání zásadních rozhodnutí o svém životě a menší šanci rozvoje nových dovedností ► bezmocnost ► duševní problémy
- některé výzkumy naznačují, že se změnou míry nezaměstnanosti se často mění i míra onemocnění imunitního, cévního, mozkového a kardiovaskulárního systému a také míra psychických onemocnění
- lépe se s hendikepem vyrovnávají ti jedinci, kteří jsou nezaměstnaní kratší dobu, ti co mají určité zázemí a úspory a jsou adaptabilnější
- jen malá část dlouhodobě nezaměstnaných je schopna se negativním důsledkům spojeným s nezaměstnaností vyhýbat

Hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání

❖ hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti je upraveno zákonem **č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti** a zákonem **č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky** ► zákon o zaměstnanosti formuluje právo na práci, právo na zprostředkování zaměstnání a právo na poskytnutí dalších služeb pro občany, kteří chtějí a můžou pracovat a o práci se ucházejí

❖ hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání patří do pasivní formy politiky zaměstnanosti v ČR, stejně jako proces zprostředkovávání zaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci

❖ základní institucí realizující státní politiku zaměstnanosti a tudíž i výkon její pasivní složky (hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti) je Úřad práce České republiky

❖ **struktura Úřadu práce (ÚP)** ► metodicky spadá pod MPSV; Generální ředitelství v Praze + Krajské pobočky s kontaktními pracovišti

❖ **role Generálního ředitelství v Praze**

- zajišťuje ministerstvu podklady pro zpracování koncepcí a programů státní politiky zaměstnanosti
- spolupracuje se správními úřady, samosprávnými celky, orgány sociálního zabezpečení, orgány pomoci v hmotné nouzi, orgány státní zdravotní správy, zaměstnavateli apod.
- přijímá opatření na podporu a dosažení rovného zacházení bez ohledu na pohlaví, národnost etnický původ, sexuální orientaci, zdravotní stav apod.
- uděluje a odníímá povolení ke zprostředkování zaměstnání agenturám práce a vede jejich evidenci

- zajišťuje poskytování hmotných podpor na vytváření nových pracovních míst a hmotnou podporu rekvalifikace
- zajišťuje kontrolní činnost státu - např. dodržování bezpečnosti práce nebo boj s nelegálním zaměstnáváním ► kontrolní činnost v oblasti zaměstnanosti se nově slučuje pod Státní úřad inspekce práce (zpřísnuje se postih za výkon nelegální práce, maximální částka pokuty se zvyšuje z 10 000 Kč na 100 000 Kč - pořádkovou pokutu až do výše 10 000 Kč je možné uložit člověku, jenž se zdržuje na pracovišti kontrolované osoby a vykonává pro ni práci, za to, že odmítne osvědčit svou totožnost a prokázat legálnost pracovněprávního vztahu; zvyšuje se i maximální částka pokuty za umožnění výkonu nelegální práce z 5 milionů Kč na 10 milionů Kč)

❖**Krajské pobočky s kontaktními pracovišti**

- jejich role velmi obdobná jako role GŘ ÚP, pouze na regionální (lokální) úrovni
- zpracování koncepcí vývoje zaměstnanosti ve svém obvodu, statistiky, rozborů a výhledy; vyhodnocování situace na regionálním trhu práce
- přijímá opatření na ovlivnění poptávky po práci a její nabídky
- zajišťuje zprostředkování zaměstnání uchazečům - vyplácí podporu v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci
- zabezpečuje uplatňování nástrojů aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti
- zajišťuje příspěvky pro zaměstnavatele na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením
- vede evidenci volných pracovních míst a evidenci uchazečů o zaměstnání a tyto se snaží propojovat; dále evidenci osob se zdravotním postižením a evidenci cizinců
- vykonává kontrolní činnost
- zabezpečuje činnost evropských služeb zaměstnanosti

❖**funkce ÚP**

- ❖ informační x poradenská x zprostředkovatelská x podnikatelská

Podpora v nezaměstnanosti

➤ Historie podpory v nezaměstnanosti

- po 1. světové válce definice nezaměstnanosti a první Zákon č. 63/1918 Sb., o podpoře nezaměstnaných ► přímá státní podpora v nezaměstnanosti a nepřímá podpora od zaměstnavatele, pokud nechtěl ztratit své zaměstnance
- v roce 1921 přijat zákon č. 267/1921 Sb., o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných tzv. gentský systém, kdy státní podporu dostali pouze odborově organizovaní zaměstnanci ► délka podpory hrazena státem pouze tři měsíce
- v období hospodářské krize (1929-1933) rapidně stoupl počet nezaměstnaných ►, program aktivní péče o nezaměstnané
- Gentský systém zrušen a nahrazen systémem státní sociální podpory nařízením č. 101/1940 Sb., o podporách v nezaměstnanosti ► na podporu nárok jedinci, kteří byli nedobrovolně vyloučeni z práce
- za komunismu dosahováno plné zaměstnanosti ► zákony, na základě kterých národní výbory měly povinnost poskytnout občanům právo na práci ► každý musel pracovat a pokud si nezaměstnaný po výsleších Veřejné bezpečnosti nenašel práci, bylo to chápáno jako dopuštění se trestného činu
- hmotné zabezpečení jen po dobu, než si našli nové zaměstnání ► vztahovalo se to zejména na zaměstnance uvolněné z organizačních důvodů či uvolněné kvůli zdravotnímu stavu
- po sametové revoluci přijat nový zákon o zaměstnanosti č. 1/1991, který změnil právo na práci na právo pracovat pro ty občany, kteří mohou a chtějí

➤ **podmínky nároku na podporu v nezaměstnanosti**

- uchazeč získal v rozhodném období posledních dvou let zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění v délce alespoň 12 měsíců - tuto podmínku lze splnit i započtením náhradní doby zaměstnání,
- požádal úřad práce, u kterého je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti a má trvalý pobyt na území ČR
- není poživitelem starobního důchodu a nepobírá odstupné od posledního zaměstnavatele

▪ **nárok na podporu v nezaměstnanosti nemá uchazeč o zaměstnání:**

- se kterým byl v posledních 6 měsících před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatelem skončen pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem; to platí i v případě skončení jiného pracovního poměru z obdobného důvodu,
- se kterým byl v době posledních 6 měsíců před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatelem skončen pracovněprávní vztah z důvodu porušení jiné povinnosti zaměstnance zvláště hrubým způsobem (porušení dodržování stanoveného režimu dočasně práce neschopného pojištěnce),
- kterému vznikl nárok na výsluhový příspěvek a tento příspěvek je vyšší než podpora v nezaměstnanosti; pokud je tento příspěvek nižší, náleží mu podpora v nezaměstnanosti ve výši odpovídající rozdílu mezi podporou v nezaměstnanosti a příspěvkem,
- který ke dni, k němuž má být podpora v nezaměstnanosti přiznána, vykonává nekolidující zaměstnání.

➤ **rozhodné období pro posuzování nároků na podporu v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci**

- poslední 2 roky před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání

➤ **náhradní doba zaměstnání**

- příprava osoby se zdravotním postižením k práci
- pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně,
- osobní péče o dítě ve věku do 4 let,
- osobní péče o fyzickou osobu, která se považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost), pokud s uchazečem o zaměstnání trvale žije a společně uhrazují náklady na své potřeby; tyto podmínky se nevyžadují, jde-li o osobu, která se pro účely důchodového pojištění považuje za osobu blízkou,
- výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby na základě smlouvy dobrovolníka s vysílající organizací, které byla udělena akreditace Ministerstvem vnitra, nebo výkonu veřejné služby na základě smlouvy o výkonu veřejné služby, pokud rozsah vykonané služby překračuje v průměru alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu,
- osobní péče o fyzickou osobu mladší 10 let, která se považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost),
- trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény osoby po skončení výdělečné činnosti, která zakládala její účast na nemocenském pojištění podle zvláštního právního předpisu, pokud si tato osoba nepřivodila dočasnou pracovní neschopnost úmyslně a pokud tato dočasná pracovní neschopnost nebo nařízená karanténa vznikla v době této výdělečné činnosti nebo v ochranné lhůtě

➤ **zánik nároku na podporu**

- uplynutím podpůrní doby, přičemž se do podpůrní doby se nezapočítává doba, po kterou pobírá dávky nemocenského pojištění a z tohoto důvodu mu nebyla vyplácena podpora v nezaměstnanosti
- vykonává některou z činností v rámci tzv. nekolidujícího zaměstnání a z tohoto důvodu mu nebyla vyplácena podpora v nezaměstnanosti
- doba poskytování podpory při rekvalifikaci
- doba vazby,
- ukončením vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání,
- vyřazením z evidence uchazečů o zaměstnání
- dosažením starobního nebo invalidního důchodu
- v době pobírání dávek nemocenského pojištění

➤ **podmínky pro sčítání podpůrních dob**

- uchazeč o zaměstnání, kterému v posledních 2 letech před zařazením do evidence neuplynula celá podpůrní doba a po uplynutí části podpůrní doby získal zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění v délce alespoň 6 měsíců, má nárok na podporu v nezaměstnanosti po celou podpůrní dobu; jestliže získal zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění v délce kratší než 6 měsíců, má uchazeč o zaměstnání nárok na podporu v nezaměstnanosti po zbývající část podpůrní doby.
- uchazeč o zaměstnání, kterému v posledních 2 letech před zařazením do evidence uplynula celá podpůrní doba, má nárok na podporu v nezaměstnanosti, pokud po uplynutí této podpůrní doby získal zaměstnáním dobu důchodového pojištění v délce alespoň 9 měsíců

➤ **do podpůrčí doby se nezapočítává doba**

- po kterou uchazeč o zaměstnání pobírá dávky nemocenského pojištění a z tohoto důvodu mu nebyla vyplácena podpora v nezaměstnanosti
- po kterou u uchazeče o zaměstnání trvá právní vztah vzniklý k výkonu některé z činností na základě pracovního nebo služebního poměru (tento ale i tak nesmí přesáhnout polovinu minimální mzdy)
- poskytování podpory při rekvalifikaci
- vazby

➤ **podpůrčí doba podpory v nezaměstnanosti**

- do 50 let věku - 5 měsíců,
- nad 50 let do 55 let věku - 8 měsíců,
- nad 55 let věku - 11 měsíců.

➤ **procentuální výměra podpory**

- v prvních 2 měsících podpůrčí doby 65 % průměrného měsíčního čistého výdělku
- další 2 měsíce 50 %
- po zbývající podpůrčí dobu 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku, kterého uchazeč o zaměstnání dosáhl ve svém posledním ukončeném zaměstnání
- v případě, že se jedná o OSVČ pak se jako základ pro výměru podpory bere poslední vyměřovací základ přepočtený na 1 kalendářní měsíc z poslední samostatné výdělečné činnosti
- 45 % po celou podpůrčí dobu, pokud uchazeč o zaměstnání před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání bez vážného důvodu ukončil poslední zaměstnání sám nebo dohodou se zaměstnavatelem

➤ výše podpory v nezaměstnanosti

- podpora v nezaměstnanosti se stanoví z průměrného měsíčního čistého výdělku, kterého uchazeč o zaměstnání dosáhl ve svém posledním ukončeném zaměstnání v posledních dvou letech před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání nebo z posledního vyměřovacího základu přepočteného na 1 kalendářní měsíc, pokud uchazeč o zaměstnání naposledy vykonával samostatnou výdělečnou činnost.
- výše podpory v nezaměstnanosti je shora omezena na 0,58 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího roku, ve kterém o podporu žádáte.

➤ výše podpory v nezaměstnanosti v určitých situacích

- doba předchozího zaměstnání je splněna započtením náhradní doby zaměstnání a tato doba se posuzuje jako poslední zaměstnání,
- uchazeč o zaměstnání bez svého zavinění nemůže osvědčit výši průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu
- u uchazeče nelze stanovit průměrný výdělek nebo vyměřovací základ:
 - ▶ podpora v nezaměstnanosti činí po dobu prvních 2 měsíců 0,15 násobek, další 2 měsíce ve výši 0,12 násobek, po zbývajících podpůrných měsících ve výši 0,11 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za 1. až 3. čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího kalendářnímu roku, ve kterém byla žádost o tuto podporu podána

➤ **podpora v nezaměstnanosti a OSVČ**

- pokud je osoba zaměstnaná a současně je i OSVČ jako vedlejší činnost, pak při ztrátě zaměstnání nebude mít nárok na podporu v nezaměstnanosti ► při ztrátě zaměstnání se automaticky stává OSVČ na hlavní činnost bez ohledu na to, jestli z tohoto podnikání má nějaké příjmy ► řešením takové situace je včas ukončit nebo alespoň pozastavit činnost OSVČ; rozhodující je, aby toto ukončení nebo dočasné přerušení proběhlo datumově dříve než ukončení pracovního poměru
- pokud je OSVČ jako hlavní činnost a končí, je možno o podporu v nezaměstnanosti žádat pouze v případě, že byly odváděny příspěvky na státní politiku zaměstnanosti.

➤ **nezaměstnanost a sociální a zdravotní pojištění**

- pokud je osoba vedena na úřadu práce, tak bez ohledu na to, jestli dostává nebo nedostává podporu v nezaměstnanosti, je za ni státem hrazeno zdravotní pojištění; proto má smysl registrovat se na úřadu práce, i při nesplnění podmínky pro získání podpory v nezaměstnanosti ► placení zdravotního pojištění je ze zákona povinné, tudíž pokud je za jednotlivce neplatí stát (studenti nebo nezaměstnaní) nebo zaměstnavatel, musí si ho jednatlivec platit sám; to platí jak pro OSVČ, tak i pro všechny ostatní – i pro ty, kdo nepodnikají
- sociální pojištění stát za lidi vedené na Úřadu práce neplatí, ale doba, po kterou je uchazeč veden na úřadu práce, se započítává jako účast na důchodovém pojištění (tj. započítává se do doby pro nárok na důchod); maximálně se tato započítá 3 roky – pod 55 let 1 rok

➤ **přivýdělek nebo brigáda pro nezaměstnané na Úřadu práce**

- v době, nezaměstnanosti a vedení v evidenci Úřadu práce, je omezena možnost práce v zaměstnání, není možno vykonávat žádné zaměstnání (ani brigádu na DPP nebo DPČ) souběžně s podporou
- v době, evidence na Úřadu práce, ale již bez nároku na podporu v nezaměstnanosti je možno pracovat v tzv. „nekolidujícím zaměstnání“ ► příjem nesmí být vyšší než polovina minimální mzdy

➤ **ukončení zaměstnání na vlastní žádost**

- pokud uchazeč ukončil své předešlé zaměstnání sám nebo dohodou je podpůrčí doba po celou dobu 45% průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu

➤ **kdy má nárok na podporu v nezaměstnanosti student?**

- studenti obecně po skončení studia nárok na podporu v nezaměstnanosti nemívají; během studia za ně stát platí jenom zdravotní pojištění (nejsou tedy účastníky důchodového pojištění)
- student, má po skončení studia, nárok na podporu v nezaměstnanosti pouze v případě, že během studia vykonává nějaké zaměstnání, které mu zakládá účast na důchodovém pojištění, tedy buď klasické zaměstnání nebo práce na DPP s příjmem vyšším než 10500 Kč měsíčně nebo DPČ s příjmem vyšším než 4500 Kč

➤ **nemocenská na Úřadu práce**

- v případě onemocnění během doby vedení v evidenci úřadu práce není nárok na „placenou nemocenskou“; v době evidence na UP hradí stát pouze zdravotní pojištění; výjimkou pouze do 7 dní od skončení posledního zaměstnání ► 7 dní je ochranná lhůta, kdy je ještě nárok na nemocenské dávky i když je osoba již nezaměstnaná

➤ **mateřská na Úřadu práce**

- PPM, je vyplácena také na základě nemocenského pojištění; nezaměstnaná žena, která je na úřadu práce, tedy může mít na „mateřskou“ nárok pouze v případě, že by zahájení PPM spadalo ještě do období 180 dní od skončení posledního zaměstnání (přesněji je to „až“ 180 dní, pokud bylo poslední zaměstnání, ve kterém žena otěhotněla, kratší než 180 dní, pak je adekvátně kratší i ochranná lhůta pro mateřskou).

Podpora při rekvalifikaci

❖ podpora při rekvalifikaci, někdy také mylně označována jako příspěvek na rekvalifikaci, je dávka poskytovaná nezaměstnaným uchazečům o zaměstnání, kteří se zúčastní rekvalifikace zabezpečované Úřadem práce.

❖ je určena uchazečům o zaměstnání v evidenci Úřadu práce, kteří se zúčastní rekvalifikace a zároveň kteří nepobírají starobní důchod.

➤ výše podpory při rekvalifikaci

- u uchazeče, který pracoval v pracovním poměru, je 60 % průměrného měsíčního čistého výdělku, kterého dosáhl v předchozím zaměstnání.
- u uchazeče, který podnikal, je 65 % posledního vyměřovacího základu, přepočteného na jeden kalendářní měsíc
- pokud nelze doložit výši průměrného výdělku a uchazeč na tom nenese vinu, počítá se výše podpory v nezaměstnanosti podílem z průměrné mzdy v ČR, tedy jako 0,14 násobek průměrné mzdy za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku předcházejícímu kalendářnímu roku, ve kterém uchazeč o zaměstnání nastoupil na rekvalifikaci
- maximální výše podpory při rekvalifikaci činí 0,65 násobek průměrné mzdy

➤ přivýdělek není možný

- k podpoře v nezaměstnanosti ani k podpoře při rekvalifikaci se přivydělávat nesmí; pokud ale primárně nejde o podporu, nýbrž o to, aby ÚP zprostředkoval nové zaměstnání, lze si přivydělat v rámci takzvaného nekolidujícího zaměstnání; možný výdělek je shora omezený polovičkou minimální mzdy; je-li výdělků víc, hranice platí pro jejich součet

Návrh novely o podpoře v nezaměstnanosti od 1/2026

- ❖ do 55 let věku by lidé při ztrátě výdělku pobírali podporu v nezaměstnanosti nanejvýš pět měsíců. Na delší podporu by měli nárok až od 55 let věku, kdy by od 55 do 60 let dostávali podporu po dobu osmi měsíců a od 60 let jedenáct měsíců
- ❖ stárnutí společnosti a zároveň navyšování věku pro odchod do starobní penze
- ❖ zvýšení podpory v nezaměstnanosti v prvních měsících evidence u úřadu práce má být ze současných 65 procent nově na 80 procent klientova předchozího průměrného měsíčního čistého výdělku nebo průměrné mzdy, v druhém období zůstane podpora na 50 procentech a po zbývajících dobu se upraví na 40 procent, nyní je to 45 procent; od navýšení podpory v prvních měsících bez výdělku si slibuje resort MPSV rozpočítávání tuzemského trhu práce
- ❖ další změnou je sjednocení maximální výše podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci od úřadu práce na 80% předchozího příjmu
- ❖ podle návrhu by se u lidí nad 55 let měla prodloužit doba pobírání nejvyšší i poloviční podpory ze dvou na tři měsíce; poslední fáze s nejnižší částkou od státu by se nezaměstnaným od 55 do 60 let ale zkrátila ze čtyř na dva měsíce a po šedesátce ze sedmi na pět měsíců
- ❖ pojistku proti opakovaným návratům k nezaměstnanosti ministerstvo stanovuje tak, že prodlouží z šesti na devět měsíců nutnou odpracovanou dobu mezi jednotlivými nezaměstnanostmi
- ❖ nově mají podporu podle stejných pravidel pobírat i lidé, kteří odejdou ze zaměstnání z vlastní vůle (dosud pouze 45% po celé podpůrné období)

Kontrolní úkoly

1. Pokuste se na reálném příkladu popsat fenomén citlivosti mezd na změny v nabídce a poptávce po práci.
2. Vysvětlete na reálném příkladu fenomén segmentace trhu práce.
3. Jaké jsou důsledky kolektivního vyjednávání mezd?
4. Pokuste se na imaginárním příkladu popsat do extrému důsledky nezaměstnanosti.